

Wstęp

Rola społeczna księdza łączy w sobie zarówno tożsamość, zawód, jak i misję (powołanie), a także przynależność do określonej grupy. Pomimo wielu negatywnych głosów kierowanych w ostatnich latach wobec instytucji Kościoła i jej przedstawicieli, co roku do polskich seminariów diecezjalnych wstępuje ponad 600 młodych mężczyzn. Powody ich decyzji na polu socjologii rozpatrywano do tej pory wyłącznie w badaniach ilościowych. Narracyjne badanie doświadczeń kleryków i młodych księży daje wgląd w proces kształtowania się kapłaństwa. W historii życia badanych mężczyzn działają różnorodne czynniki składające ich do wstąpienia do seminarium, takie np. jak wcześniejsze doświadczenia z Kościołem czy pełnienie funkcji ministranta. Nie bez znaczenia pozostaje środowisko społeczne, które może zarówno sprzyjać kształtowaniu się powołania, jak i negatywnie oddziaływać na dążenie do kapłaństwa. Rozważania przedstawione w książce ilustrują różnorodne sytuacje stawania się księdzem i czynniki warunkujące wybór takiej właśnie drogi życiowej.

Powołanie jest kategorią trudno uchwytną w badaniach społecznych. Znacznie częściej jest ono tematem dociekań podejmowanych przez teologię. Wstąpienie do seminarium duchownego można trak-

tować jako przejaw powołania, ale stanowi ono konkretne działanie i jest obarczone wieloma konsekwencjami dotyczącymi świata społecznego kleryków. Jednak decyzja o wyborze takiej ścieżki kariery zaczyna się zwykle kształtować na długo przed złożeniem dokumentów do seminarium. Z tego względu ważne jest ujęcie procesualne powołania i uwzględnienie etapów dojścia do podjęcia decyzji. Wywiady zrealizowane metodą biograficzną wydają się najlepiej odzwierciedlać te zagadnienia: umożliwiają bowiem wyodrębnienie czynników oddziałujących na wybór drogi kapłańskiej, wraz z nadanymi im znaczeniami, oraz uchwycenie wymiaru temporalnego. Dodatkowo, dzięki nienarzucaniu przez badacza kategorii opisu, autobiograficzne narracje pozwalają dostrzec do sposobu ujmowania powołania przez samych księży i kleryków.

Stawanie się księdzem nie kończy się na wstąpieniu do wyższego seminarium duchownego. Instytucja ta silnie oddziałuje na swoich członków w wielu wymiarach. Narzuca ramy interpretacyjne rzeczywistości społecznej, co wymaga od kleryków przeniesienia odniesienia. Proces przejścia wspierają znaczący inni, a w wielu przypadkach wiąże się on z konwersją alumna. Ostateczne przyjęcie roli księdza wraz z autoidentyfikacją i zakorzenieniem powołania w historii (teorii) obrazuje, jak wiele subprocesów zachodzi podczas stawania się (*becoming*) księdzem. Postrzeganie własnej przyszłości (i całego losu) z perspektywy idealnego uczestnika każe zastanowić się nad przystawalnością istniejących w socjologii modeli teoretycznych do struktur biograficznych księży.

W pierwszym rozdziale opisuję literaturowe ujęcia powołania, a także czynniki, które je kształtują. Posługuję się zrealizowanymi dotychczas badaniami ilościowymi dotyczącymi korelatów bycia alumnem oraz danymi Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego, aby ukazać dynamikę powołań w Polsce.

W dalszej kolejności przedstawiam podstawowe założenia paradygmatyczne prowadzonych analiz. Z uwagi na fakt, że środowisko kleryków nie jest powszechnie dobrze znane (co wynika z hermetycznego zamknięcia), zarysowuję także – mającą wpływ na interpretację drogi do kapłaństwa – charakterystykę formacji w seminarium. Drugi rozdział

kończy opis metodologii prowadzonych badań i ich ograniczeń wraz z wyszczególnieniem najważniejszych cech próbkę objętej badaniem.

Trzeci rozdział, empiryczny, podejmuje zagadnienia opisane wyżej – opieram się w nim na zebranych materiale badawczym. W pierwszej kolejności analizuję więc okoliczności rodzenia się powołania, czynniki kształtujące decyzję o wyborze drogi do kapłaństwa, w tym także te, które, zdaniem kleryków i księży, hamują rozwój powołania. Wydaje się, że wątek ten nie był dotychczas podejmowany w analizach procesu stawania się kapłanem. W dalszych krokach, na podstawie swobodnych wypowiedzi rozmówców rekonstruuję ich definicję powołania. Przedstawiam ją bardziej w języku socjologii niż teologii. Przyglądam się motywacjom do stawania się księdzem przez postrzeganie roli kapłana i jego miejsca w historii świata lub w warunkach środowiskowych. Uzupełnieniem obrazu jest odtworzenie grup odniesienia, ukazanie przyjmowania roli i wpływu instytucji seminarium duchownego. Ostatecznie, choć struktura rozdziału odzwierciedla proces stawania się księdzem zgodnie z porządkiem chronologicznym, prezentuję ujęcie diachroniczne. W zakończeniu dostrzegam wątek, który wyłonił się dodatkowo w toku analiz i jest na tyle ciekawy, żeby zająć się nim w kolejnych dociekaniach naukowych.

Przedstawione tu badania stanowią *novum* na gruncie dyscypliny, ponieważ ich przedmiotem jest samo zjawisko powołania, próba uchwycenia jego sedna i opisanie w języku socjologii. Badacze tego obszaru zajmowali się dotąd problematyką świata społecznego księży, zagadnieniami postrzegania ich przez innych, rolą w społeczeństwie czy zewnętrznymi uwarunkowaniami powołania. Z tego względu brakuje w socjologii kategorii, które służyłyby opisowi zjawiska, jakim jest powołanie. Zrealizowane badanie jest próbą ujęcia tej problematyki w języku socjologii, a przede wszystkim wykorzystaniem pojęć i znaczeń nadawanych im przez samych powołanych.